

**Vulneració
dels Drets dels Infants
en les
Ruptures Conflictives
de parella**

**Document Marc
Del Grup de Treball
Interdisciplinari**

**Coordinat per
l'Associació Catalana
per la Infància Maltractada**

Barcelona, setembre de 2015

ACIM, des de 1988 en el camí del bon tracte

Index

Introducció ...	...	...	...	...	3
Reflexions de partida ...	...	...	...	...	5
Justificació i Marc legal	...	...	...	...	7
Metodologia de treball	...	...	...	...	13
Objectius ...	...	...	...	...	15
Aportacions i conclusions	...	...	...	...	15
Propostes de futur	...	...	...	...	23
Reflexions finals	...	...	...	...	25

Introducció

Durant els darrers anys, a través del Programa Acull¹, l'Associació Catalana per la Infància Maltractada -ACIM- ha rebut un nombre creixent de consultes sobre suposats maltractaments infantils, on els pares o mares en processos de separació de parella actual o en situacions conflictives post separació de llarga durada, s'acosten al servei demanant ajuda o assessorament per resoldre situacions de maltractament dels seus fills, que s'acaben revelant més relacionades amb el seu propi conflicte amb l'ex parella que no pas amb la millor atenció d'aquells. En paraules de la professora Liliana Zanuso², les anomenades denúncies "al servei del conflicte".

Simultàniament es va poder confirmar que el mateix fenomen era percebut amb igual neguit per part dels nombrosos serveis i professionals amb els quals contactem en ocasió d'acollir, atendre i/o derivar els casos esmentats.

Com a entitat que des de l'any 1988 treballa en defensa dels drets dels infants i adolescents, combat activament el maltractament i promou el bon tracte, i des de la perspectiva que donen les diferents disciplines professionals dels seus membres i col·laboradors, el tema es va tractar en la reunió ordinària de Junta Directiva de l'11 de juny de 2013, ocasió en la que es va decidir abordar activament la qüestió, tot promovent un espai de reflexió sobre aquesta realitat, i alhora valorar la millor funció que podem assumir enfront d'ella.

Per això, amb la intenció de no interferir en cap procés ni intervenció de qualsevol tipus (judicial, administrativa, de mediació, etc.), sinó d'elaborar una estratègia de **col·laboració**

---

¹ Amb la denominació de Programa ACULL, al gener de 2004 l'ACIM va posar en marxa un servei integral multidisciplinari d'Orientació i Atenció a infants, adolescents, famílies i professionals adreçat a atendre situacions de maltractament reals o sospitades, actuals o fins i tot passades però encara no assumides o superades. Així mateix, a través d'aquest servei s'atenen tot tipus de demandes d'informació, orientació i assessorament realitzades per professionals sobre situacions detectades o sospitades en ocasió de la seva feina. També dintre del programa Acull l'associació duu a terme accions de sensibilització, formació i prevenció adreçades a infants i adolescents, i a famílies i professionals.

² La doctora **Liliana Zanuso** és una metgessa psiquiatra argentina, terapeuta i medidora familiar de reconeguda trajectòria, que entre d'altres activitats es desenvolupa com a assessora psicològica dels equips interdisciplinaris col·laboradors de la Justícia Civil i de Família de la Ciutat Autònoma de Buenos Aires; col·labora regularment en activitats formatives de la Universitat Autònoma de Barcelona, i l'any 2013 (17 d'octubre) va impartir, convidada per l'ACIM, la conferència "Intervencions efectives per promoure una parentalitat funcional" (es pot trobar el material corresponent en la Biblioteca Virtual de la pàgina www.acim.cat.mialias.net).

amb la resta de serveis i administracions, i de **sensibilització** als professionals i població en general, en el sentit de que el conflicte de parella no pot ser motiu de perjudici pels fills, vam convidar un grup de professionals de diferents àmbits, la majoria dels quals van acceptar el repte, i entre tots i totes estem duent a terme trobades d'intercanvi i reflexió sobre experiències, neguits i èxits, de les quals aquest document n'és una presentació.

Reflexions de partida

La realitat de la instrumentalització dels fills i filles per part dels progenitors en el marc de separacions conflictives de parella és un fet del qual tots els professionals del grup en tenen coneixement directe, alhora que comparteixen la consciència sobre els efectes negatius -i fins i tot devastadors- que aquesta pràctica té en el creixement i desenvolupament biopsicosocial dels infants i adolescents implicats.

Es per això que encara que no hi hagi prou informació sobre la incidència estadística d'aquests casos dintre de la dada global de maltractament infantil -informació que el grup va considerar inicialment com a molt necessària -, es va assumir que l'aspecte quantitatiu no ha d'impedir la decisió de fer front a tot tipus d'acció sensibilitzadora, que esdevé en qualsevol cas imprescindible amb independència del percentatge de casos.

En aquest sentit mereix destacar-se la ja esmentada dificultat per accedir a dades estadístiques que permetin quantificar el fenomen, donat que aquesta tipologia de maltractament no és habitualment recollida de manera individual, ni en les dades generals de maltractament infantil ni en les de divorcis. Lligat a això, es destaca també el grau de normalització assolit en la nostra societat per aquestes situacions, que a més es presenten en tots els nivells econòmics o socials.

D'altra banda, compartim la consciència que moltes vegades els fills/es són usats, en els casos de violència de gènere, per infligir dolor i angoixa a la víctima. En les ruptures familiars s'ha d'elevat el nivell d'alerta per part dels professionals davant d'aquesta situació per assegurar el benestar de l'infant.

Finalment, valorem que l'existència de molts serveis però amb insuficient coneixement uns dels altres, determina un dels èxits del Grup de Treball, per quant la seva integració diversa i complementària el va constituir en un espai no només de trobada i reflexió, sinó també de coneixement i reconeixement dels altres professionals i serveis, amb un punt de partida comú:

la instrumentalització dels fills i filles en el marc de ruptures conflictives de parella és un tipus de maltractament infantil que per les seves particularitats mereix especial atenció i, sobretot, noves estratègies de prevenció i sensibilització, tant a nivell de ciutadania en general com dels professionals implicats.

Justificació i Marc Legal

L'experiència diària dels serveis i professionals que treballen amb infància i adolescència permet senyalar les següent consideracions:

- que el nombre de casos que són presentats a consulta per un progenitor sota l'al·legació d'un suposat maltractament exercit per part de l'altre progenitor és creixent,
- que pot arribar a comportar en sí mateix un tipus específic de maltractament, i per tant necessita un tipus específic d'estudi i tractament,
- que desvia l'atenció dels casos i malmet els recursos necessaris allà on veritablement existeix algun tipus de maltractament que, com no pot ser d'una altra manera, requereix de tota l'atenció i compromís no només dels professionals que hi intervenen sinó també dels mitjans de comunicació massiva i del conjunt de la societat.

D'altra banda actualment existeix un marc legal que citem a continuació i que no deixa cap tipus de dubte sobre la necessitat de prevenir, sensibilitzar i intervenir en la defensa dels drets dels infants.

La CDI **-Convenció dels Drets dels Infants-** de la que al 2014 van fer 25 anys de la seva aprovació per part de l'Assemblea General de les Nacions Unides (20 de novembre de 1989), a més de les directrius generals adreçades a la protecció dels infants i adolescents que es poden trobar al llarg de tot el seu articulat, específicament disposa:

Article 3

- 1. En totes les accions que concerneixen l'infant, tant si són portades a terme per institucions de benestar social públiques o privades, tribunals de justícia, autoritats administratives o cossos legislatius, la consideració principal ha de ser l'interès primordial de l'infant.*
- 2. Els Estats membres es comprometen a assegurar als infants tota la protecció i atenció necessàries per a llur benestar, tenint en compte els drets i els deures del seus pares, tutors legals o d'altres persones que en tinguin la responsabilitat legal i, amb aquest fi, han de prendre totes les mesures legislatives i administratives adequades.*
- 3. Els Estats membres han d'assegurar que les institucions, els serveis i el equipaments responsables de l'atenció o la protecció dels infants compleixin les normes establertes per*

l'autoritat competent, especialment pel que fa a la seguretat, la salubritat, el nombre i la competència del personal, i també que hi hagi supervisió professional.

Art. 5

Els estats membres han de respectar les responsabilitats, els drets i els deures dels pares i, si fos el cas, els dels membres de la família extensa o de la comunitat d'acord amb els usos locals, dels tutors legals o altres persones que en tinguin la responsabilitat i d'acord amb el desenvolupament de les capacitats de l'infant donar-li la direcció i la guia adequades perquè pugui exercir els drets reconeguts en aquesta Convenció.

Article 9

1. Els Estats membres vetllaran perquè l'infant no sigui separat dels seus pares contra llur voluntat, tret de quan les autoritats competents, d'acord amb la legislació i els procediments aplicables, decideixin que aquesta separació és necessària per a l'interès primordial de l'infant. Aquesta decisió pot ser necessària en casos especials, com quan els pares maltracten o abandonen l'infant o quan els pares viuen separats i s'ha de prendre una decisió sobre el lloc de residència de l'infant.

2. En qualsevol procediment relatiu al paràgraf 1, totes les parts interessades han de tenir l'oportunitat de participar-hi i de donar a conèixer la seva opinió.

3. Els Estats membres han de respectar el dret de l'infant separat d'un dels seus pares o d'ambdós de tenir relacions personals i contacte directe amb tots dos regularment, tret de si això va contra el seu interès primordial.

4. Quan aquesta separació sigui el resultat d'una mesura presa per un Estat membre, com ara la detenció, l'empresonament, l'exili, la deportació o la mort (inclosa la mort per qualsevol causa mentre la persona estigui sota la custòdia de l'Estat), d'un dels pares de l'infant o de tots dos, o de l'infant, l'Estat membre, quan li ho demanin, ha de donar la informació essencial sobre el lloc on es troben el membre o els membres absents de la família a l'infant, als pares o, si convé, a un altre membre de la família, tret que amb això l'infant pogués resultar perjudicat. A més, els Estats membres s'han d'assegurar que la presentació d'aquesta petició no comporti conseqüències adverses per a la persona o les persones implicades.

Article 18

1. Els Estats membres han d'esmerçar els seus millors esforços a assegurar el reconeixement del principi que el pare i la mare tenen responsabilitats comunes en l'educació i el

desenvolupament de l'infant. Els pares o, si falten, els tutors legals, tenen la responsabilitat primordial de l'educació i el desenvolupament de l'infant. L'ur preocupació fonamental ha de ser l'interès primordial de l'infant.

2. Amb la finalitat de promoure i garantir els drets enunciats en aquesta Convenció, els Estats membres han de donar l'ajut oportú als pares i tutors perquè puguin acomplir les seves responsabilitats d'educar l'infant i han d'assegurar la creació d'institucions, equipaments i serveis per a l'atenció dels infants.

3. Els Estats membres han de prendre totes les mesures apropiades perquè els infants de pares que treballen es beneficiïn dels serveis i equipaments de guarda d'infants a què tinguin dret.

Article 19

1. Els Estats membres han de prendre totes les mesures legislatives, administratives, socials i educatives apropiades per a protegir l'infant contra totes les formes de violència física o mental, lesions, abusos, abandonament o tracte negligent, maltractament o explotació, inclosos els abusos sexuals, físics o mentals, mentre està sota la tutela dels seus pares, tutors legals o de qualsevol altra persona que en tingui la tutela.

2. Aquestes mesures protectores, si cal, han d'incloure procediments efectius per a l'establiment de programes socials, amb la finalitat de donar el suport necessari a l'infant i als que en tenen la tutela, i també per a d'altres maneres de prevenir, detectar, informar, derivar, investigar, tractar i seguir els casos de maltractaments descrits més amunt, a més de les actuacions judicials, si fossin necessàries.

Cal donar especial atenció a l' **Observació General N° 14 (2013) del Comitè dels Drets dels Infants de Nacions Unides**, sobre el dret de l'infant a que el seu interès superior sigui una consideració primordial (CDI, art. 3, p. 1), on se destaca que aquest interès superior no és només un dret, sinó també un principi interpretatiu i una norma de procediment.

També s'ha de fer referència a que aquest triple contingut del concepte 'interès superior de l'infant', més altres canvis relacionats amb institucions de protecció a la infància, de menors víctimes de violència de gènere, de deures dels menors, adopció, accions de filiació i d'altres, han estat recentment recollits a **nivell estatal** en la modificació del sistema de

protecció de la infància i l'adolescència, **Llei 26/2015, del 28 de juliol** i **L.O. 8/2015, del 22 de juliol**.

A nivell català, la **Llei dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència** (LDOIA, llei 14/2010 del 27 de maig) específicament consagra com a principis rectors (Capítol II), entre d'altres:

Article 5. L'interès superior de l'infant o l'adolescent.

- 1. L'interès superior de l'infant o l'adolescent ha d'ésser el principi inspirador i fonamentador de les actuacions públiques.*
- 2. Les normes i les polítiques públiques han d'ésser avaluades des de la perspectiva dels infants i els adolescents, per garantir que inclouen els objectius i les accions pertinents adreçats a satisfer l'interès superior d'aquestes persones. Els infants i els adolescents han de participar activament en aquesta avaluació.*
- 3. L'interès superior de l'infant o l'adolescent ha d'ésser també el principi inspirador de totes les decisions i actuacions que el concerneixen adoptades i dutes a terme pels progenitors, pels titulars de la tutela o de la guarda, per les institucions públiques o privades encarregades de protegir-lo i d'assistir-lo o per l'autoritat judicial o administrativa.*
- 4. Per a determinar l'interès superior de l'infant o l'adolescent se n'han d'atendre les necessitats i els drets, i s'ha de tenir compte la seva opinió, els seus anhels i aspiracions, i també la seva individualitat dins el marc familiar i social.*

Article 6. Desenvolupament de les potencialitats personals.

La criança i la formació dels infants i els adolescents ha de garantir-ne el desenvolupament físic, mental, espiritual, moral i social, d'una manera lliure, integral i harmònica, i ha de potenciar en tot moment llurs capacitats educatives i d'aprenentatge, i procurar-los el benestar físic, psicològic i social.

Article 7. Dret d'ésser escoltat.

- 1. Els infants i els adolescents, d'acord amb llurs capacitats evolutives i amb les competències assolides, i en qualsevol cas a partir dels dotze anys, han d'ésser escoltats tant en l'àmbit familiar, escolar i social com en els procediments administratius o judicials en què es trobin directament implicats i que aboquin a una decisió que n'afecti l'entorn personal, familiar, social o patrimonial.*

2. Els infants i els adolescents poden manifestar llur opinió ells mateixos o mitjançant la persona que designin.

3. En l'exercici del dret d'ésser escoltat s'han de respectar les condicions de discreció, intimitat, seguretat, recepció de suport, llibertat i adequació de la situació.

Article 8. Protecció contra els maltractaments.

1. Qualsevol infant o adolescent ha d'ésser protegit de qualsevol forma de maltractament, que inclou el maltractament físic, el psicològic, la negligència, el tracte indigne, l'explotació laboral, l'explotació i l'abús sexuals, la corrupció, la manipulació, el mal ús de la seva imatge i qualsevol altra forma d'abús.

2. Els poders públics han de desenvolupar actuacions per a prevenir, tant en l'àmbit individual com en l'àmbit social, les formes més habituals de maltractament que es donin als diferents indrets i entorns sociodemogràfics de Catalunya, incidint sobre les situacions de risc, tal com són definides per aquesta llei.

3. L'Administració responsable d'un servei públic que atén infants o adolescents, tant en règim ambulatori com d'internat, ha de corregir de manera immediata les situacions en què resultin perjudicades les necessitats bàsiques de desenvolupament personal o d'educació de l'infant o l'adolescent.

Article 12. Respecte i suport a les responsabilitats parentals.

1. Els pares i les mares tenen responsabilitats comunes en l'educació i el desenvolupament dels fills menors d'edat. Les polítiques d'atenció i protecció dels infants i els adolescents han d'incloure les actuacions necessàries per a l'efectivitat de llurs drets, tenint en compte que el benestar dels infants i els adolescents està íntimament relacionat amb el de llurs famílies.

2. Els poders públics han de proporcionar la protecció i l'assistència necessàries a les famílies perquè puguin assumir plenament llurs responsabilitats.

3. Les necessitats dels infants i els adolescents s'han de satisfer allà on viuen i creixen, sempre que sigui possible, i s'ha de tenir en compte, alhora, llur benestar material i espiritual.

Cal destacar, també, l'art. 102 de la LDOIA que defineix les situacions de **risc**, i inclou entre elles "El conflicte obert i crònic entre els progenitors, separats o no, quan anteposen llurs necessitats a les de l'infant o l'adolescent" (inc f), i l'article 105, sobre **desempament**, que

disposa entre d'altres situacions, “la violència masclista o l'existència de circumstàncies en l'entorn sociofamiliar de l'infant o adolescent, quan perjudiquin greument el seu desenvolupament” (inc. 1).

Continuant en el nivell autonòmic i en la mateixa línia de protecció trobem el **Decret 357/2011**, del 23 de juny, de Regulació dels **Serveis Tècnics de Punt de Trobada**, que en l'apartat de ‘finalitat del servei’ afirma:

Article 2. Finalitat.

Els serveis tècnics de punt de trobada treballen per a la normalització de l'exercici dels drets de relació i comunicació dels i les menors amb els seus progenitors i/o familiars, en situacions de conflictivitat, sempre que sigui possible i d'acord amb l'evolució de l'infant.

En aquest sentit, mentre la situació de conflictivitat existeixi, cal garantir als i a les menors el seu dret a relacionar-se amb els seus progenitors i/o familiars, tot vetllant pel seu benestar emocional i preservant-los de la relació conflictiva i/o de tot tipus de violència de les persones adultes, i en especial de la violència masclista, d'acord al que estableix l'article 233-13.2 del Codi civil de Catalunya.

Finalment, correspon incloure en aquest recull normatiu una altra disposició d'àmbit català, com és l'**ORDRE BSF/331/2013**, de 18 de desembre, per la qual s'aproven les llistes d'indicadors i factors de protecció dels infants i adolescents, entre els quals indica:

Annex I

Indicadors de Maltractament

...

Instrumentalització de l'infant o l'adolescent en el conflicte entre els adults.

- Instrumentalitzen l'infant o l'adolescent i/o l'impliquen en conflictes familiars.
- Conflictivitat important en la parella.

Metodologia de treball

La metodologia utilitzada per tirar endavant aquest treball va ser una de participativa i interdisciplinària, i també interserveis, entre aquells que de manera directa o indirecta tenen relació amb la problemàtica en estudi.

Des de l'ACIM es va creure convenient convidar professionals de diferents disciplines i institucions, la sensibilitat de les quals pel tema ja era coneguda per aquesta entitat: Síndic de Greuges, Equips d'Assessorament Tècnic àmbit de família -EATAF-, Càritas Diocesana de Barcelona, Comissió d'Infància de l'ICAB, Comissió de Mediadors Familiars del mateix col·legi, Serveis Socials d'atenció primària, Hospital Sant Joan de Déu, Degana de la magistratura de família de Barcelona, Col·legi de Treball Social, Col·legi de Psicòlegs, Col·legi de Pedagogs, Mossos d'Esquadra, Punts de Trobada, Equips d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica -EAP- i advocats privats.

Durant l'etapa de conformació del Grup i d'elaboració dels documents de treball, a partir de desembre de 2013 es van dur a terme a la seu d'ACIM vuit reunions interprofessionals³ de dues hores de durada cadascuna, amb una periodicitat mensual o cada mes i mig, i es van mantenir fins al gener de 2015.

Aquesta etapa inicial va tenir la seva cloenda en una sessió de treball ampliada duta a terme el dimecres 25 de febrer de 2015 al CosmoCaixa de la ciutat de Barcelona, a la que van assistir més de seixanta-cinc professionals de diferents àmbits, convocats a partir de les invitacions proposades pels mateixos integrants del Grup de Treball promotor. Hi va haver

---

³ **Anna Piferrer**, Jurista de l'Equip de la Adjunta per la Infància del Síndic de Greuges; **Assun Franquesa Segura**, Treballadora Social del Programa d'Infància i Famílies de l'entitat sòcia Càritas Diocesana de Barcelona; **Carles Girbau**, Treballador Social; **Carmen Varela Alvarez**, Advocada de família, Mediatra i Advocada col·laborativa, Sòcia directora del Departament de Família de Circulo-Legal; **Chon Molina**, Psicòloga i representant de la Junta de la Secció de Psicologia Jurídica i Forense del COPC; **Connie Capdevila Brophy**, Psicòloga i Mediatra i Coordinadora del Grup de Treball de Coordinació de Parentalitat del COPC; **David Nadal**, Treballador Social, Cap del Servei de Treball Social de l'Hospital Maternoinfantil Sant Joan de Déu i representant del Col·legi de Treball Social de Catalunya a la Junta Directiva d'ACIM; **Gemma Alsina**, Psicòloga i professional d'EAP; Sergent **Jaume Garcia Sol**, Sotscap de la Unitat de Menors dels Mossos d'Esquadra; **Jordi Ballonga Muntada**, Psicòleg de l'Equip d'Assessorament Tècnic en l'Àmbit de Família de Barcelona Comarques; **Jordi Casajoana Feliu**, Advocat, Mediator, Membre del Comitè Científic de la Cultura de la Mediació del ICE, President de la Comissió Mediació de l'ICAB; **José María Vera**, Inspector en Cap d'Ensenyament de Lleida; **Margarita Ibañez**, Psicòloga de la Unitat Funcional d'Abús a Menors (UFAM) de l'Hospital San Joan de Déu de Barcelona; **Marta Simó Nebot**, Pediatra, Metgessa Adjunta del Servei de Pediatria i Coordinadora de l'UFAM Sant Joan de Déu Bcn.; **Mercè Caso Señal**, Jutgessa de Família i Degana dels Jutjats de Barcelona; **Mònica Riba Ginovart**, Treballadora Social de l'Equip d'Assessorament Tècnic en l'Àmbit de Família; **Montse Juanpere** i **Irene Casas**, Pedagogues i representants de la Vocalia de Social del Col·legi de Pedagogs de Catalunya; **Montserrat Tur Racero**, Advocada i Mediatra, Vicepresidenta de la Secció d'Infància de l'ICAB; i **Victòria Fernandez Ontiveros**, Psicòloga i professional d'EAIA. Per part de l'ACIM: la Presidenta, **Maria-Eulàlia Palau del Pulgar**, Psicòloga, Psicopedagoga i Mestra, el Vicepresident, **Josep Lluís Ortuño**, Economista i Docent, la Sòcia i col·laboradora **Conxita Vila Vila**, Treballadora Social, i la Coordinadora **Viviana de Sousa-Serro**, Jurista i Mestra.

una assistència total de vuitanta-quatre persones dels àmbits de la salut (aprox. 30% professionals de la psicologia, psiquiatria, pediatria i infermeria), de l'ensenyament (aprox. 23% professionals de la docència i pedagogia), i amb similar representació del 21% els àmbits del dret (advocats, mediadors, juristes i magistrats) i els serveis socials (treballadors socials i educadors socials), a més d'una representant dels pares i mares (FAPAC) i un membre dels cossos de seguretat (Mossos d'Esquadra).

Després d'una breu presentació del Grup de Treball a càrrec de la presidenta i el vicepresident de l'ACIM -origen, justificació i marc legal, constitució, reflexions de partida, etapes i documents elaborats- els assistents es van separar en tres grups de debat sobre els temes considerats claus per abordar el fenomen de la vulneració dels drets dels infants en el marc de processos de separació o divorci conflictius:

- Indicadors de risc i Factors de protecció.
- Funcionament de la xarxa de serveis i professionals que hi intervenen.
- Estratègies de sensibilització.

Un cop acabada la feina dels grups de debat, es van compartir amb tots els assistents les seves conclusions i propostes, aportacions que integren el present document i s'inclouen als apartats següents.

Objectius

Els **objectius** que inicialment es va marcar el grup van ser:

1. Conèixer els diferents serveis, públics i privats, i professionals autònoms que actuen en situacions de conflictes de parella, tant amb els progenitors com amb els fills/es, i conèixer com aquests serveis i professionals interactuen entre ells: coordinacions, derivacions, i informació que tenen uns dels altres.
2. Identificar els indicadors de risc i factors de protecció d'aquest tipus específic de maltractament infantil, i la seva percepció en els diferents àmbits (salut, jurídic, serveis socials i ensenyament).
3. Identificar i proposar estratègies per a la sensibilització i prevenció, adreçades tant a professionals com a la població en general.

Aportacions i conclusions

Objectiu 1. En relació amb l'objectiu de conèixer els diferents serveis públics i privats i professionals autònoms que actuen en situacions de conflictes de parella, tant amb els progenitors com amb els infants i conèixer com aquests serveis i professionals interactuen entre ells, coordinacions, derivacions, i quina informació tenen uns dels altres, els professionals participants en el grup van exposar les seves funcions i tasques, i les coordinacions que estableixen amb altres serveis.

Identificats els diferents serveis, es van relacionar en funció de la prevenció, detecció i intervenció, i en funció de la regularització extra judicial i judicial, de la següent manera:

Prevençió, detecció i intervenció amb la família

Sistema escolar/ lleure educatiu	Sistema sanitari	Sistema de serveis socials	Cossos de seguretat
<p>Professorat i Tutors</p> <p>EAPs</p> <p>Activitats extraescolars</p> <p>Activitats de lleure</p>	<p>Centres d'Atenció Primària: Metges de família, Pediatres, Infermers, Treballadors socials</p> <p>CSMIJ (salut mental infantil i juvenil)</p> <p>CSMA (salut mental adults)</p> <p>Altres projectes de l'àmbit: Programa del Nen sa, Llevadores, etc.</p>	<p>Serveis Socials Bàsics: Treballadors Socials, Educadors Socials. Públics i d'iniciativa social.</p> <p>Centres oberts i serveis socioeducatius.</p> <p>EAIA CDIAP (desenvolupament infantil i atenció precoç)</p> <p>Altres projectes i serveis de la DGAIA</p> <p>Punts de trobada</p> <p>Projectes de parentalitat</p>	<p>Mossos d'esquadra</p> <p>Guàrdia urbana</p>
<p>Acció: desplegament de les taules territorials; treball en xarxa i comunitari.</p>			

Regularització extra judicial i judicial

Casos no judicialitzats	Casos judicialitzats	Fase d'execució sentència
advocats	Advocats i jutges	Si la sentència no s'executa , i va en perjudici dels infants: EAIA. DGAIA. Programes de Mediació, altres mesures alternatives, Teràpia Familiar, Coordinació de parentalitat i Punts de trobada.
Programa de mediació programes de teràpia familiar	SATAF, programes de mediació i Teràpia Familiar, Coordinació de parentalitat i Punts de trobada.	
<p>Acció: potenciar programes de mediació i altres mesures alternatives.</p>		

De les reflexions compartides en les primeres sessions del Grup es va constatar un insuficient coneixement entre els serveis i professionals actuant, del qual deriva forçosament una coordinació deficient entre ells, que al seu torn repercuteix en respostes no sempre adequades a les situacions de conflicte i a les seves conseqüències en el desenvolupament personal dels infants i adolescents implicats.

A partir d'aquesta detecció, es va decidir que un dels temes que necessàriament s'havien de debatre en la Sessió de Treball ampliada era el de la xarxa de professionals i serveis cridats a intervenir en els diferents aspectes d'una ruptura conflictiva de parella amb fills/es. Així es va proposar el **Grup de Debat Xarxa o Teranyina** que, amb el treballador social Carles Girbau com a moderador i l'advocada Carmen Varela com a relatora, va treballar les següents preguntes i conclusions:

- *Sabem quines són les competències dels diferents serveis que incideixen en la detecció i/o intervenció en ruptures conflictives de parelles amb fills?*
- Es coneix la pròpia xarxa però hi ha desconeixement de les altres, hi ha superposició d'actuacions i missatges contradictoris entre serveis diferents, i la manca de coneixement del circuit deriva en la dificultat per donar curs adequat a les situacions de risc.
- *Com establir protocols/guies d'actuació de cada recurs que permetin saber el grau d'intensitat del conflicte i fer, en conseqüència, les derivacions més idònies?*
- És necessari crear la figura del professional de confiança del menor que coordini totes les necessitats i les diferents xarxes actuant, ha de ser una persona amb visió global i sense ordre jeràrquic. També potenciar i crear les taules territorials.
- *Com a professional que intervé en aquestes situacions quins recursos bàsics creieu que s'haurien d'activar preventivament per evitar/pal·liar el patiment dels fills?*
- Establir la Mediació com obligatòria; implementar serveis de Coordinació de Parentalitat; educar en la resolució de conflictes i en una cultura de la separació; donar formació especialitzada a jutges, fiscals i tribunals de família; valorar els indicadors de risc també en la seva temporalitat.

Aquest grup va proposar així mateix reflexionar sobre la creixent judicialització de les separacions, la instrumentalització dels serveis de salut per part dels advocats, l'oblit del

sistema sanitari i la poca implicació que assumeix l'escola per considerar que són temes de l'esfera privada.

Objectiu 2. Quant a identificar els indicadors de risc i factors de protecció d'aquest tipus específic de maltractament infantil, i la seva percepció en els àmbits de la salut, jurídic, dels serveis socials i de l'ensenyament, a més de la feina realitzada durant les sessions del Grup de Treball, s'hi va dedicar també un **Grup de Debat sobre Indicadors de Risc i Factors de Protecció** en la Sessió del dia 25 de febrer on, amb l'advocada Montserrat Tur com a moderadora i la pediatra Marta Simó com a relatora, es van treballar les següents preguntes i conclusions:

- *Consideredu que cal definir indicadors de risc específics per aquest tipus de maltractament?*
- Sí que cal definir-los, però que siguin selectius.

- *Quins indicadors heu detectat des de la vostra experiència professional?*
- Indicadors detectats en els **fills/filles**:
  - 1) Tristesa de nova aparició i/o signes de patiment: pors, angoixa, agressivitat, queixes somàtiques sense patologia orgànica.
  - 2) Manca d'autoestima.
  - 3) Higiene deficient, canvis desfavorables en l'autocura i l'aspecte físic.
  - 4) Retards i absències poc justificades o sense justificació.
  - 5) Alimentació deficient/canvis de pes, tant pèrdua com guany de pes inadequats.
  - 6) Afectació de la vida escolar dels fills per desacords entre els pares, com ara manca de material adequat, no assistència a activitats extraescolars o sortides per falta de pagament.
  - 7) conflicte de lleialtats.
  - 8) Nens amb discursos "adultitzats" o manipulats, discursos induïts pels adults.
  - 9) Rebuig cap a un dels progenitors sense justificació.
  - 10) Nens que aprenen a fer xantatge emocional.
  - 11) "Maleta al cole" per canvis de domicili.
  - 12) Disminució del rendiment escolar, abandonament escolar.
  - 13) Múltiples visites mèdiques/psicològiques.
  - 14) Poca relació o trencament amb la família extensa.
  - 15) Canvis d'actitud vers companys/mestres, amb afectació de la socialització i l'aprenentatge (aïllament, evasió a través de jocs).

- 16) Revelació no espontània de fets puntuals per part dels nens i nenes.
  - 17) Nens amb excés de objectes materials, però amb carències afectives (“nens comprats”).
  - 18) “Serveis comprats”, és a dir l’ús de recursos al servei del conflicte.
- Indicators detectats en els **parens/mares**:
    - 1) Dificultats per part dels professionals per contactar amb els progenitors.
    - 2) Dificultats en el pagament d’activitats extraescolars per desacords entre progenitors, abandonament econòmic.
    - 3) Canvis no necessaris del domicili dels progenitors.
    - 4) Depressió o altra patologia mental d’un dels progenitors durant el procés de separació.
    - 5) Reticència a compartir la parentalitat (“sempre l’he cuidat jo”), baixa aliança parental.
    - 6) Progenitors que es posen en un primer pla ells i el conflicte.
    - 7) Ruptura de vincles, no permetre o no facilitar la relació amb l’altre progenitor, competència per l’afecte.
    - 8) Amenaces de prendre el fill a l’altre.
    - 9) Desqualificació i crítiques constants a l’altre progenitor davant dels fills/s (sols, en tutories, en visites sanitàries), de manera oberta o subtil.
    - 10) Pressa de decisions sense tenir en compte l’altre progenitor.
    - 11) Responsabilitzar el fill de la separació.
    - 12) Múltiples denúncies mútues, falses acusacions i nombroses visites mèdiques i/o psicològiques/psiquiàtriques.
    - 13) Utilització del fill/a com a missatger o transmissor de notícies.
    - 14) Exposició dels infants i adolescents a la conflictivitat, amb transmissió d’informació sobre processos judicials i/o conflictes econòmics.
    - 15) Poca o nul·la informació sobre aspectes que afecten la vida dels fills/es (canvis de domicili, noves parelles dels progenitors).
    - 16) Demanda d’informes el primer dia de visita per comptes d’esperar a concloure la valoració/estudi.
    - 17) Incompliment sistemàtic dels acords presos.
    - 18) Intenció de que l’escola o al metge es posicionin en el conflicte.
    - 19) Delegació de responsabilitats en els professionals actuant, especialment en els jutges.
  - Quins factors de protecció considereu més importants per prevenir el risc de maltractament en aquestes situacions?

- Es proposen:
  - 1) Recerca conjunta de mediador o d'advocat de confiança per part dels progenitors.
  - 2) Seguiment conjunt dels problemes dels fills/es.
  - 3) Respecte per la capacitat parental de l'altre progenitor.
  - 4) Consens en les decisions importants.
  - 5) Informació conjunta als fills/es de tot el procés de separació o divorci.
  - 6) Predisposició a acceptar les recomanacions dels professionals.
  - 7) Educació als infants i adolescents en els seus drets, i respecte d'aquest drets (a ser informats, a ser escoltats).
  - 8) Respecte a l'espai dels fills/es amb els professionals.
  - 9) Seguiment més proper dels tutors/mestres dels infants i adolescents amb pares en procés de separació.
  - 10) Sensibilització i conscienciació dels progenitors sobre el patiment que poden tenir els fills.
  - 11) Potenciació del paper del coordinador de parentalitat.
  - 12) Formació adequada dels professionals relacionats amb infants i adolescents.
  - 13) Especialització dels professionals (especialment del món judicial).
  - 14) Acompanyament en el moment de la separació.
  - 15) Formació específica dels pares i mares (“*escola de pares i mares*”).
  - 16) Treball amb adolescents sobre les relacions de parella.
  - 17) Capacitat de reparació dels perjudicis ocasionats als fills/es, un cop els progenitors són advertits del potencial perjudicial de la seva conducta.
  - 18) En general, les recomanacions recollides pel Consell d'Europa⁴.

Es va afegir, a tall de reflexió, que els indicadors s'han de posar sempre en relació amb el context i els factors de protecció i pronòstic, així com que cal tenir en compte també el nombre d'indicadors detectats en el cas concret, la intensitat, la cronicitat i la resposta dels progenitors quan se'ls fa veure la situació.

En aquest apartat val destacar que tot i l'existència de l'Ordre BSF/331/2013 -18/12- per la qual s'aproven les llistes d'indicadors i factors de protecció dels infants i adolescents⁵, al si

---

⁴ *Recomanació 19 del Comitè de Ministres als Estats membres sobre polítiques de suport a l'exercici positiu de la parentalitat (13.12.06)*
<http://www.acim.cat/wp-content/uploads/recomendacionConsejoEurop2006df-1.pdf>.

del grup es va valorar convenient identificar els factors/indicadors específics d'aquest tipus de maltractament infantil per poder observar i detectar de manera preventiva el patiment dels infants i adolescents, i donar la resposta adequada en cada cas.

Objectiu 3. Finalment, quant a identificar i proposar estratègies per a la sensibilització i prevenció, adreçades tant a professionals com a la població en general, inicialment es va identificar en quins àmbits es creia convenient sensibilitzar per la prevenció d'aquestes situacions.

Col·legis professionals	Mitjans de comunicació	Món associatiu	Formació	Síndic de Greuges
Psicologia, pedagogia, treball social, educació social, advocats, docents	Premsa en general Revistes i webs tècniques	AMPAs Altres (infància, família, dones)	CFGS; Estudis de grau Màsters i Formació contínua	
Acció: Elaboració de materials de sensibilització, organització de xerrades, publicació d'articles				

Igual que els altres objectius, aquest va donar lloc a un **Grup de Debat sobre Estratègies de Sensibilització** en la Sessió de Treball ampliada del 25/02/15, que amb l'advocat i mediador Jordi Casajoana Feliu com a moderador, i la psicòloga Connie Capdevila Brophy com a relatora, van treballar les següents preguntes i conclusions:

- *Considereu que cal una sensibilització major sobre el risc de maltractament dels fills/es en les ruptures conflictives de parella? Per què?*
- La resposta és afirmativa per diferents motius:
En primer lloc s'ha de vetllar pel respecte als drets dels infants i adolescents, i per evitar el seu patiment;

⁵ <http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6530/1331821.pdf> Publicat al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya Núm. 6530 del 30/12/2013

- és necessari sensibilitzar la societat envers els maltractaments subtils que es troben en aquests conflictes, tot diferenciant conflictivitat dels diferents tipus de violència;
- perquè cal normalitzar les separacions, alhora que cridar l'atenció sobre aquelles conductes que, tot i no ser malintencionades, promouen el conflicte;
- perquè ja fa anys que la recerca ha comprovat que la conflictivitat alta i/o crònica en l'exercici de la parentalitat té un impacte negatiu sobre la salut psicològica i física dels infants i adolescents.

- *Quines mesures de sensibilització creieu que s'haurien de dur a terme en el vostre àmbit professional? Penseu que hi ha algun àmbit especialment necessitat d'aquesta sensibilització?*
- - Implementar escoles de famílies en procés de ruptura de parella (abans, durant i després);
  - Donar formació i especialització en tots els àmbits involucrats, amb especial accent en els infants i adolescents i els seus drets.
  - Impartir a les escoles mòduls formatius sobre relacions, incloent-hi les ruptures.
  - Incloure en la formació universitària temes de sensibilització sobre els infants i adolescents en les ruptures de parella, fent-los més visibles.
  - Sensibilitzar els professionals de l'àmbit sanitari i els operadors jurídics.
  - Promoure la coordinació de parentalitat per les separacions d'alta conflictivitat.
  - Promoure espais d'intercanvi d'experiències entre professionals de diversos àmbits.
  - En l'àmbit del dret, donar més formació en gestió alternativa de conflictes i en detecció primerenca de famílies conflictives, per tal d'evitar l'expansió del problema.
  - Als EAIA, accentuar la necessitat d'involucrar sempre tots dos progenitors.
- *Quines mesures suggereixes per a sensibilitzar la ciutadania en general?*
- - Divulgació als mitjans, amb especial cura del missatge que es transmet.
  - Creació de relats culturals sobre aquesta temàtica.
  - Organitzar xerrades multidisciplinàries.
  - Incloure situacions conflictives que representin aquestes famílies en les trames de sèries televisives de molta audiència (com ara "La Riera", de TV3).

Propostes de futur

Després de la feina compartida al llarg de les sessions, i les reflexions plantejades al si del Grup de Treball i amb els professionals convidats a la sessió ampliada, des de la perspectiva i possibilitats de la nostra associació, proposem les següents accions:

- Coordinar i dur a terme sessions de treball interdisciplinàries a altres ciutats del nostre país, amb presentació de la feina feta fins ara.
- Promoure i col·laborar en sessions de treball semblants, a diferents col·legis professionals.
- Fer contactes amb mitjans de comunicació aprofitant esdeveniments o dates senyalades.
- Impulsar projectes de recerca universitària i publicació d'articles sobre temes vinculats (drets implicats i vulnerats, incidència de casos, impacte en el desenvolupament personal dels fills/es, discerniment entre divorci emocional i divorci jurídic)

Reflexions finals

Compartim la convicció de que més enllà dels alts i baixos pels que pugui travessar la relació dels ex integrants d'una parella amb fills, en cap cas aquestes situacions han de repercutir en el normal desenvolupament dels fills i filles, ni se'ls pot instrumentalitzar. La separació dels pares, per sí mateixa, ja comporta un inevitable patiment, però els adults no han de sumar a aquest un dolor més, derivat de la pròpia incapacitat de resoldre el que és, en definitiva, un conflicte entre persones adultes.

Així mateix, cal que els diferents col·lectius professionals que en diversos moments poden veure's implicats en aquests conflictes al llarg de tot el procés, incrementin la seva consciència de que tota actuació que facin en aquestes situacions ha d'estar guiada de manera inexcusable per l'interès superior de l'infant o adolescent. Parlem de mestres i professors, pedagogs, treballadors i educadors socials, pediatres i infermers, psicòlegs i psiquiatres, advocats i mediadors, mossos d'esquadra, fiscals i jutges.

Hi ha molta feina feta i molts professionals sensibilitzats⁶, però la tasca no ha fet més que començar i el Grup de Treball interdisciplinari coordinat per l'ACIM sobre "Vulneració del drets dels infants en les ruptures conflictives de parella" no acaba aquí, sinó que inicia una nova etapa en la que continuarem promovent i necessitant la participació de tothom.

Moltes gràcies a tots el professionals dels serveis públics i d'àmbits privats que han dedicat el seu temps i el seu talent a aquesta iniciativa.

Seguim!

Barcelona, setembre de 2015

---

⁶ Entre d'altres bones pràctiques: Decàleg i Tallers "Pares, jo no em separo", (EATAF Barcelona); Campanya "Aprende a separarte" (Equip de Tractament Familiar i Equip de Família i Infància de l'Ajuntament d'Algeciras); "Decálogo del buen divorcio" (Jutjats de Família de Málaga); Guia "Cuando la familia cambia" (Àrea de Família i Infància de l'Ajuntament de Burgos); Guia "Cómo actuar con los hijos e hijas, para padres y madres en situación de separación y/o divorcio" (Servei d'Infància i Família de l'Ajuntament de Vitoria-Gasteiz); Guia "Nos hemos separado... ¿y nuestros hij@s?" (Programa d'Orientació i Mediació del Govern d'Aragó).